

Pealkiri: Eurojusti aruanne narkokaubanduse kohta – õiguslase koostöö kogemused ja probleemid

Kuupäev:

13.04.2021

- Narkokaubandus on endiselt **väga tulus ülemaailmne turg**, mille hinnanguline väärtus ainuüksi Euroopa Liidus on **30 miljardit eurot** aastas. Üldine mõju ühiskonnale on dramaatiliste tagajärgedega tervishoiule, juhtimisele, majandusele ja muudele kaudselt mõjutatud valdkondadele. See mõju avaldub ka õiguskaitse- ja kohtuasutustele, mis on üle koormatud narkokaubanduse juhtumite arvu järsu suurenemise tõttu. Paljud ELi liikmesriigid ei suuda eraldada piisavaid vahendeid võitluseks piiriülelset tegutsevate väga paindlike organiseeritud kuritegelike rühmituste vastu.
- Lisaks kasutavad Euroopas tegutsevad organiseeritud kuritegelikud võrgustikud ära avatud piire ja ELi paljude erinevate õigusraamistike keerukust. Nende olukordade tõhusaks lahendamiseks teevad **õigusasutused** nii ELis kui ka väljaspool **edukat koostööd Euroopa Liidu Kriminaalõiguslase Koostöö Ameti (Eurojust)** toetusel. Lähiaastatel on oodata Eurojustile tehtavate taotluste arvu edasist suurenemist ning seda tuleks kavandamisel arvesse võtta.
- Selles aruandes vaadeldakse narkokaubanduse vastase võitluse õiguslase koostöö **kogemusi ja probleeme**. Kasutatud **metoodika** abil tehti kindlaks valik sobivaid juhtumeid ja analüüsiti neid, tuginedes praktilistele kogemustele, mis saadi ameti tegevusest narkoäri kriminaalasjade lahendamiseks 2017.–2020. aastal (1838 juhtumit). See juhtumianalüüs koosneb kuuest peatükist.
- Aruandes kirjeldatakse Eurojusti pakutavat abi, et tulla toime probleemidega, mis on seotud järgmise seitsme sageli esineva teemaga: uued psühhoaktiivsed ained ja (eel)lähteained, koostöö kolmandate riikidega (koostöölepingud, kontaktpunktid ja mitteametlik koostöö), kontrollialused saadetised, jurisdiktsioonikonflikt, finantsuurimine, varade jälitamine ja tagasinõudmine, Euroopa uurimismäärus ja narkokaubandus digitaalkeskkonnas.
- Tuginedes sellele analüüsile ja Eurojusti kogemustele õiguslase koostöö valdkonnas, pakutakse aruandes välja piiriüleste uurimiste **parimad tavad** ja antakse nende ülevaade. See sisaldab **järeldusi** ja annab **soovitusi**, mille võib kokku võtta järgmiselt.
 - ELi **tegevust uute psühhoaktiivsete ainete** ja eellähteainetega seotud **õiguslike probleemide lahendamiseks tuleks jätkata ja tugevdada**. Õigusasutuste operatiivprobleemide lahendamiseni on Eurojust õige organisatsioon kohtusüsteemi toetamiseks.
 - Pidev ja tugevdatud koostöö kolmandate riikidega Eurojusti sideprokuröride, kontaktpunktide ja muude võrgustike või vahendite kaudu on paljude narkokaubanduse juhtumite puhul väga kasulik, näidates **selget lisapotentsiaali riiklike uurimiste jaoks**. Kooskõlas hiljutise ELi julgeolekuliidu strateegiaga ja ELi uue narkostrategiaga aastateks 2021–2025 kiidab Eurojust heaks ja toetab kindlalt eesmärki edendada ja tõhustada koostööd kolmandate riikidega, näiteks sõlmides täiendavaid koostöölepinguid, laiendades kontaktpunktide võrgustikku ja laiendades koostööd teiste institutsioonide, asutuste ja võrgustikega.
 - Eurojusti abil võib olla eriline lisaväärtus **piiriüleste kontrollialuste saadetiste** puhul, et aidata liikmesriikide õigusasutustel ületada takistused, mis tulenevad Euroopa killustatud õigusraamistikust, mida tuleb arvesse võtta enne kontrollialuse saadetise tegemist ja selle ajal.

Selle uurimismeetme suuremat ühtlustamist ja konkreetset reguleerimist ELi tasandil tuleks kaaluda, et hõlbustada õigusalast koostööd selles valdkonnas.

- Et vältida paralleelsete uurimiste negatiivseid tagajärgi, näiteks *ne bis in idem* küsimustes, pakub Eurojust oma eksperditeadmisi juhtudel, kus võib esineda **jurisdiktsioonide konflikt**. Mõnel juhul võib ka **ühist soovitus (või taotlust)** pidada väärtuslikuks võimaluseks, mida saab kasutada erapooletu arvamuse saamiseks edasise tegevuse kohta.
- Narkokaubanduse juhtumite finantsuurimine ja eelkõige varade külmutamine, konfiskeerimine ja sissenõudmine on osutunud äärmiselt oluliseks, võttes arvesse nende mõju organiseeritud kuritegelikele rühmitustele. Asjaomaseid osapooli julgustatakse kasutama täiel määral **kriminaaltulu jälitamise talituse, rahapesu andmebüroosid** ja muid võrgustikke. Eurojust toetab praktikuid finantsuurimise kõikides etappides ning **arestimis- ja konfiskeerimisotsuseid käsitleva uue määruse** (määrus (EL) 2018/1805) praktilisel rakendamisel.
- **Euroopa küberkuritegevuse vastase õiguslase koostöö võrgustik (EJCEN)** on oluline osaline ja pakub väärtuslikku tuge võitluses narkokaubanduse vastu pimevõrgus, virtuaalsetel platvormidel või digitaalsete sidevahendite abil. Et sellised uurimised nõuavad sageli eriteadmisi mitte ainult õiguskaitse tasandil, vaid ka õigusasutuste seas, eelkõige piiriüleste juhtumite puhul, **julgustab Eurojust praktikuid pöörduma asjakohastel juhtudel oma riigi EJCENi kontaktpunktide poole.**
- Sobivate narkokaubanduse juhtumite korral on väga soovitatav luua **ühine uurimisrühm**. Vastupidi laialt levinud kahtlustele ei ole ühise uurimisrühma loomine olnud õigusasutuste jaoks kunagi lihtsam, sest **Eurojust pakub tuge ühise uurimisrühma kõigis etappides**, pakkudes abi ühise uurimisrühma üle läbirääkimiste pidamisel, selle kavandamisel, loomisel, haldamisel ja rahastamisel.
- Hoolimata Eurojusti **koordineerimiskeskuste** paljulubavatest ja edukatest tulemustest (nt ühismeetmete päevadel, mis on suunatud samaaegsetele ja koordineeritud vahistamistele, läbiotsimistele ja arestimistele) näib, et riiklikud õigusasutused ei soovi taotleda narkokaubanduse juhtumite koordineerimiskeskuste loomist. Eurojust **kutsus seetõttu õigusasutusi üles ja julgustab seda võimsat vahendit selles kuritegevuse valdkonnas rohkem kasutama.**
- **Eurojustile varajase suunamise lisaväärtusena** tugevneb lõppkokkuvõttes iga riikliku narkokaubanduse juhtumi rahvusvaheline osa. Seetõttu **julgustab Eurojust piiriülese narkokaubanduse juhtumitega seotud ametiasutusi** võtma ühendust oma liikmesriigi liikmetega, et arutada konkreetse juhtumi puhul olemasolevaid võimalusi võimalikult vara.